

43.

1868. nov. 24.

Deák Ferenc törvényjavaslata a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában.¹

1865–68. évi Képv. Ir. VII. 11–15. l.

Minthogy Magyarország összes honpolgárai, az alkotmány alapelvei szerint is, politikai tekintetben egy nemzetet képeznek, az oszthatlan egységes magyar nemzetet, melynek a hon minden polgára, bármely nemzetiséghez tartozzék is, egyenjogu tagja;

minthogy továbbá ezen egyenjoguság egyedül az országban divatozó többféle nyelvek hivatalos használatára nézve, és csak annyiban eshetik külön szabályok alá, a mennyiben ezt az ország egysége, a kormányzat és közigazgatás gyakorlati lehetősége s az igazság pontos kiszolgáltatása szükségessé teszik;

a honpolgárok teljes egyenjogusága minden egyéb viszonyokat illetőleg épségben maradván, a különféle nyelvek hivatalos használatára nézve következő szabályok fognak zsinórmértékül szolgálni.

1. §.

A nemzet politikai egységénél fogva Magyarország államnyelve a magyar lévén, a magyar országgyűlés tanácskozási s ügykezelési nyelve ezentul is egyedül a magyar; a törvények magyar nyelven alkottatnak, de az országban lakó minden

1 *Forrás:* Kemény G. Gábor (összegyűjt., jegyz.): *Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez Magyarországon a dualizmus korában*. I. kötet: 1867–1892. Budapest, Tankönyvkiadó, 1952, 125–129. Betűhív közlés.

A Deák által benyújtott törvényjavaslat és a központi bizottság javaslata között az elvi bevezetésen kívül az 1–3, 7–8, 10. és 28. §§-okban mutatkozik eltérés. Az első három szakasz a bevezetésben foglalt „politikai nemzet” elv gyakorlati megoldását tartalmazza, ezekhez viszonyítva a további változtatások kisebb jelentőségűek. Mint a szövegből is kitűnik, többhelyütt belső sorrendi változtatásokat eszközöl. Különösen jellemző Deák közjogi gondolkodására a törvényjavaslat új 28. §-a, melyben a napokkal előbb törvényerőre emelkedett 1868: XXX. tc-re hivatkozva megállapítja, hogy a nemzetiségi törvényjavaslat rendeletei „a külön területtel bíró s politikai tekintetben is külön nemzetet képező Horvát-, Szlavin- és Dalmátországokra ki nem terjednek”.

más nemzetiség nyelvén is hiteles fordításban kiadandók; az ország kormányának hivatalos nyelve a kormányzat minden ágazatában ezentúl is a magyar.

2. §.

A törvényhatóságok jegyzőkönyvei az állam hivatalos nyelvén vitetnek; de vitethetnek e mellett mindazon nyelven is, a melyet a törvényhatóságot képviselő testület vagy bizottmány tagjainak egy ötöd része jegyzőkönyvi nyelvül óhajt.

A különböző szövegekben mutatkozó eltérések eseteiben a magyar szöveg a szabályozó.

3. §.

Törvényhatósági gyűlésekben mindaz, a ki ott szólás jogával bír, akár magyarul szólhat, akár saját anyanyelvén, ha az nem a magyar.

4. (régi 13.) §.

A törvényhatóságok egymás közt és az államkormányhoz intézett irataikban az állam hivatalos nyelvét használják; de használhatják a mellett hasábonsan még azon nyelvek bármelyikét is, melyeket jegyzőkönyveikben használnak.

5. (régi 11.) §.

A belső ügyvitel terén a törvényhatósági tisztviselők az ország hivatalos nyelvét használják, de a mennyiben az egyik vagy másik törvényhatóságra vagy tisztviselőre nézve gyakorlati nehézséggel járna: az illető tisztviselők kivételesen törvényhatóságaik jegyzőkönyvi nyelveinek bármelyikét is használhatják. Valahányszor azonban az állami felügyelet és a közigazgatás tekintetei megkívánják: jelentéseik és az ügyiratok egyszersmind az állam hivatalos nyelvén is felterjesztendők.

6. (régi 12.) §.

A törvényhatósági tisztviselők, saját törvényhatóságaik területén, a községgel, gyülekezetekkel, felsőbb egyházi hatóságokkal, egyesületekkel, intézetekkel és magánosokkal való hivatalos érintkezéseikben, ha azok úgy kívánják, ugyanazok nyelvét használják.

7. §.

A törvénykezést illetőleg, az első bíróságoknál, mind az ügykezelés nyelvére, mind a polgári s bünvádi perekben, akár ügyvéd közbejöttével, akár a nélkül folytattnak a perlekedésnek, és a hozandó ítéleteknek nyelvére nézve, addig, míg az első bíróságok végleges rendezése és a szóbeli eljárás behozatala föltt a törvényhozás nem határoz, az eddigi gyakorlat lesz mindenütt fenntartandó.

8. §.

Az egyházi bíróságok magok határozzák meg ügykezelési nyelvüket.

9. (régi 20.) §.

A telekkönyvi hivataloknál, a törvényszék felügyelésének tekintetéből is, az illető törvényszék ügykezelési nyelve használandó; de ha a felek úgy kívánják, mind a végzés, mind a kivonat az ország hivatalos nyelvén, vagy azon törvényhatóság jegyzőkönyvi nyelveinek egyikén is kiadandó, a melynek területén a telekkönyvi hivatal van.

10. §.

A felebbezett perekben, ha azok nem magyar nyelven folytattak, vagy nem magyar okmányokkal vannak ellátva, a felebbviteli bíróság mind a pert, mind az okmányokat, a mennyiben szükséges, magyarra fordíttatja azon hiteles fordítók által, akik a felebbviteli bíróságoknál államköltségen lesznek alkalmazva, s a pert ezen hiteles fordításban veszi vizsgálat alá.

Végzéseit, határozatait és ítéleteit a felebbviteli bíróság mindig az ország hivatalos nyelvén fogja hozni.

Leküldetvén a per az illető első bírósághoz, ez köteles lesz a felebbviteli bíróság végzését, határozatát vagy ítéletét minden egyes félnek azon nyelven is kihirdetni s illetőleg kiadni, a melyen ez azt kívánja, a mennyiben az a nyelv a bíróságnak ügykezelési vagy a törvényhatóságnak valamelyik jegyzőkönyvi nyelve volna.

11. (régi 21.) §.

Az államkormány által kinevezett minden bíróságok hivatalos nyelve kizárólag a magyar.

12. (régi 4.) §.

Az egyházközségek, egyházi felsőségeik törvényes jogainak sérelme nélkül, anyakönyveik vezetésének, s egyházi ügyeik intézésének, nem különben az országos iskolai törvény korlátai között – iskoláikban az oktatásnak nyelvét tetszés szerint határozhatják meg.

13. (régi 5.) §.

A felsőbb egyházi testületek és hatóságok önmaguk állapítják meg a tanácskozás, a jegyzőkönyv, az ügyvitel és egyházközségeikkel való érintkezés nyelvét. Ha ez nem az állam hivatalos nyelve volna, az állami felügyelet szempontjából a jegyzőkönyvek egyszersmind az ország hivatalos nyelvén is, hiteles fordításban, felterjesztendők.

Ha különböző egyházak s egyházi felsőbb hatóságok érintkeznek egymással, vagy az ország hivatalos nyelvét, vagy azon egyháznak nyelvét használják, a mellyel érintkeznek.

14. (régi 6.) §.

Egyházi felsőbb és legfelsőbb hatóságok az államkormányhoz intézett beadványaikban ügyviteli vagy jegyzőkönyvi nyelvöket s az ország hivatalos nyelvét, a törvényhatósághoz s azok közegeihez intézett beadványaikban ugyanezt, vagy ha több a jegyzőkönyvi nyelv, azok bármelyikét, az egyházi községek pedig, mindezen hivatalos érintkezéseikben, az ország hivatalos nyelvét, vagy saját ügykezelési nyelvöket használhatják.

15. (régi 23.) §.

Az állam s illetőleg a kormány által már állított, vagy a szükséghez képest állítandó tanintézetekben a tanítási nyelvnek meghatározása a közoktatási minister teendőihez tartozik. De a közoktatás sükere, a közművelődés és közjólét szempontjából, e téren az államnak is legfőbb célja levén, köteles ez a lehetőségig gondoskodni arról, hogy a hon bármely nemzetiségű, nagyobb tömegekben együtt élő polgárai az általok lakott vidék közelében anyanyelvökön képezhesék magokat egészen addig, hol a magasabb akademia[i] képezés kezdődik.

16. (régi 24.) §.

Azon területeken létező állami közép és felső tanodákban, a melyekben egynél több nyelv divatozik, azon nelvek mindenikének részére nyelv- s irodalmi tanszékek állítandók.

17. (régi 25.) §.

Az országban felállítandó állami felsőbb tanodákban az azon tanodák vidékén tömegesen lakó nemzetiségek nyelveinek tanszékek állittatnak.

18. (régi 26.) §.

Az országos egyetemben az előadási nyelv a magyar; azonban az országban divatozó nyelvek és azok irodalmi számára, amennyiben még nem állittattak, tanszékek állittatnak.

19. (régi 7.) §.

A községi gyűlések magok választják jegyzőkönyvök s ügyvitelök nyelvét. A jegyzőkönyv egyszersmind azon nyelven is viendő, a melyen vitelét a szavazatképes tagoknak egy ötöde szükségesnek látja.

20. (régi 8.) §.

A községi tisztviselők saját községbeliekkel való érintkezéseikben azok nyelvét kötelesek használni.

21. (régi 9.) §.

A község saját törvényhatóságához, annak közegeihez és az államkormányhoz intézett beadványaiban az ország hivatalos vagy saját ügykezelési nyelvét, más törvényhatóságokhoz s azok közegeihez intézett beadványaiban az ország hivatalos nyelvét, vagy az illető törvényhatóság jegyzőkönyvi nyelvei egyikét használhatja.

22. (régi 1.) §.

Az ország minden polgára saját községében, egyházi hatóságához és törvényhatóságához, annak közegeihez s az államkormányhoz intézett beadványait anyanyelvén nyújthatja be.

Más községekhez, törvényhatóságokhoz s azok közegeihez intézett beadványaiban csak az illető község vagy törvényhatóság jegyzőkönyvi nyelvét vagy nyelvei egyikét használhatja.

A törvénykezés terén a nyelv használatát a 12–16. §§-ok szabályozzák.

23. (régi 2.) §.

Községi s egyházi gyűlésekben a szólás jogával bírók szabadon használhatják anyanyelvöket.

24. (régi 22.) §.

Ha magánosok, egyházak, magán társulatok, magán tanintézetek és törvényhatósági joggal nem bíró községek a kormányhoz intézett beadványaiknál nem az ország hivatalos nyelvét használnák, az ily beadványokra hozott végzés eredeti magyar szövegéhez a beadvány nyelvén eszközölt hiteles fordítás is melléklendő.

25. §.

Valamint eddig is jogában állott bármely nemzetiségű egyes honpolgárnak épen úgy, mint községeknek, egyházaknak, egyházközségeknek, ugyezentul is jogában áll saját erejökkel, vagy társulás útján alsó, közép és felső tanodákat felállítani. E végből, s a nyelv, művészet, tudomány, gazdaság, ipar és kereskedelem előmozdítására szolgáló más intézetek felállítása végett is, az egyes honpolgárok, az állam törvény szabta felügyelete alatt társulatokba vagy egyletekbe összeállhatnak, és összeállván szabályokat alkot-

hatnak, az államkormány által helyben hagyott szabályok értelmében eljárhatnak, pénzalapot gyűjthetnek, és azt, ugyan az államkormány felügyelete alatt, nemzetiségi törvényes igényeiknek is megfelelően kezelhetik.

Az ilyen módon létrejött művelődési és egyéb intézetek – az iskolák azonban a közoktatást szabályozó törvény rendeleteinek megtartása mellett – az állam hasonló természetű s ugyanazon foku intézeteivel egyenjoguak.

A magán intézetek és egyletek nyelvét az alapítók határozzák meg.

A társulatok s általok létesített intézetek egymás között saját nyelvökön is érintkezhetnek; másokkal való érintkezéseikben a nyelv használatára nézve a 22. §. határozatai lesznek szabályozók.

26. (régi 27.) §.

A hivatalok betöltésénél jövőre is egyedül a személyes képesség szolgálna irányadónak, valakinek nemzetisége ezután sem tekinthető az országban létező bármely hivatalra, vagy méltóságra való emelkedés akadályának. Sőt inkább az államkormány gondoskodni fog, hogy az országos birói és közigazgatási hivatalokra, s különösen a főispánságokra, a különböző nemzeti-ségekből a szükséges nyelvekben tökéletesen jártas s másként is alkalmas személyek a lehetőségig alkalmaztassanak.

27. (régi 28.) §.

A korábbi törvényeknek a fenn[re]bbi határozatokkal ellenkező rendeletei ezennel eltöröltetnek.

28.

Ezen törvény rendeletei a külön területtel bíró s politikai tekintetben is külön nemzetet képező Horvát-, Szlavon- és Dalmátországokra ki nem terjednek, hanem ezekre nézve nyelv tekintetében azon egyezmény szolgálandó szabályul, mely egy részről a magyar országgyűlés, más részről a horvát-szlavon országgyűlés között létrejött, s melynél fogva azok képviselői a közös magyar-horvát országgyűlésen saját anyanyelvökön is szólhatnak.

Pesten, 1868. nov. 24-dikén.

Beadja

Deák Ferencz s. k.
pest-belvárosi képviselő.